

ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ СТУДЕНТІВ ВИШУ

Козак Н. С., Постіл С. Д., Цимбал П. В. Університет ДФС України, м. Ірпінь

Для підвищення особистого потенціалу і розвитку, розширення можливостей працевлаштування, соціальної інтеграції та активного громадянства всіх людей Європейським Союзом (ЄС) у Рамковій програмі «Ключові компетентності для навчання впродовж життя» (2018 р.) оновлено наступні ключові компетентності: 1) грамотність; 2) мовна компетентність; 3) математична компетентність та компетентність у науках, технологіях та інженерії; 4) цифрова компетентність; 5) особиста, соціальна та навчальна компетентність; 6) громадянська компетентність; 7) підприємницька компетентність; 8) компетентність культурної обізнаності та самовираження. При цьому такі навички, як критичне мислення, аналітичне мислення, вирішення проблем, творчість, робота в команді, вміння спілкування та проводити переговори, прийняття рішень, саморегуляція, стійкість, емпатія, участь, повага до різноманітності, враховуються в усіх ключових компетентностях [1].

Україною вже були зроблені деякі кроки для узгодження спільних векторів розвитку освіти України та країн ЄС шляхом введення законодавчих документів і положень, що визначають ключові компетентності всебічно розвиненої особистості: 1) концептуальні засади Нової української школи від 17.08.2016 р.; 2) наказ Міністерства освіти і науки України № 1469 від 08.12.2016 р. щодо Положення про національний контактний пункт Рамкової програми Європейського Союзу з досліджень та інновацій «Горизонт 2020»; 3) Закон України «Про освіту», прийнятий 05.09.2017 р. [2].

Для з'ясування спільних векторів розвитку освіти України та країн ЄС проведено порівняльний аналіз основних документів і положень, що визначають ключові компетентності всебічно розвиненої особистості (див. табл. 1).

Незалежно від мети та контексту визначення ключових компетентностей усвідомлення процесів навчання є найважливішим значенням навчання у формальній, неформальній та інформальній освіті. При цьому механізми їх взаємодії ще потребують системного наукового дослідження. Тепер кожен повинен брати участь у навчанні, щоб перенести цей досвід в педагогічну практику та розробити таке викладання та навчання, яке стимулюватиме здобувачів вищої освіти до підвищення самостійності та саморегуляції у навчанні [3].

До складників компетентності фахівця традиційно відносять: знання; готовність їх здобувати (пізнавальні навички); практичні на-

вички; ставлення (зокрема, до пізнавальної діяльності); емоційний інтелект; систему цінностей та етичних установок; мотивацію особи.

Таблиця 1

**Порівняльний аналіз ключових компетентностей
різнобічно розвинутої особистості**

Рамкова програма Євросоюзу	Закон України про освіту	Нова українська школа
1. Грамотність. 2. Мовна компетентність. 3. Математична, наукова, технологічна, інженерна компетентності. 4. Цифрова компетентність. 5. Особиста, соціальна та навчальна компетентності. 6. Громадянська компетентність. 7. Підприємницька компетентність. 8. Компетентність культурної обізнаності, самовираження	1. Вільне володіння державною мовою. 2. Здатність спілкуватися рідною та іноземними мовами. 3. Математична компетентність. 4. Компетентності в галузі природничих наук, техніки і технологій. 5. Інноваційність. 6. Екологічна компетентність. 7. Інформаційно-комунікаційна компетентність. 8. Навчання впродовж життя. 9. Громадянські та соціальні компетентності. 10. Культурна компетентність. 11. Підприємливість та фінансова грамотність	1. Спілкування державною мовою. 2. Спілкування іноземною мовою. 3. Математична компетентність. 4. Основні компетентності у природничих науках і технологіях. 5. Інформаційно-цифрова компетентність. 6. Обізнаність та самовираження у сфері культури. 7. Уміння вчитися впродовж життя. 8. Соціальна та громадянська компетентності. 9. Екологічна грамотність і здорове життя. 10. Ініціативність і підприємливість

Роботу над професійною компетентністю фахівців необхідно розглядати з урахуванням принципу єдності свідомості і діяльності. При цьому професійна свідомість тлумачиться як теоретична готовність фахівця до професійної діяльності та зумовлює професійну діяльність як практичну готовність фахівця до виконання професійних обов'язків.

Для вирішення життєвих завдань, крім здібностей і особистісних рис, необхідними є різні навички, які розвиваються на змісті певного предмета. Але в житті людина нечасто стикається із завданнями, аналогічними предметним. Найчастіше життєві завдання вимагають надпредметних умінь. Тому їх важливо формувати, поєднуючи можливості декількох окремих предметів, послідовно розвиваючи кожную групу умінь, таких як організаційні, інтелектуальні, оціночні, комунікативні. Найбільшого ефекту в підготовці компетентних фахівців можна досягти, реалізуючи міжпредметні зв'язки та інтеграцію різних

дисциплін, спрямованих на формування загально-навчальних умінь і навичок [4].

Міждисциплінарність спостерігається у таких комплексних про-
явах, як: 1) взаємопроникнення, взаємозбагачення підходів і методів
різних наук (дисциплін); 2) виявлення, розпізнавання, сприйняття того,
що було прихованим у глибині окремо взятої науки за умови вико-
ристання методів та інструментарію інших наук; 3) породження здат-
ності отримати те, що є недоступним у межах окремо взятої науки з її
специфічним об'єктом, предметом і методами дослідження; 4) розши-
рення зв'язків, сфери наукових досліджень, проблематики однієї дис-
ципліни; 5) запозичення взаємопов'язаними науками методів, інстру-
ментарію, результатів дослідження, використання їхніх теоретичних
схем, моделей, категорій, понять, інтеграція яких дозволяє отримати
нове наукове знання.

На практиці міждисциплінарність може реалізовуватися за двома
основними підходами. За першого підходу вона виступає зв'язуючим
механізмом між різними науками, неформально об'єднує їх, не пору-
шуючи їх унікальності, своєрідності. При цьому диференціація наук, може
навіть зростати, а міждисциплінарність надбудовується, зберігається
пов'язує, об'єднує в методологічному та інструментальному вимірах.

За другого підходу вона постає як реальний інструмент об'єд-
нання наук, появи інтегрованих продуктів, проєктів, міждисциплі-
нарних об'єктів дослідження, подальше опанування яких є принципово
важливим і для науки, і для освіти.

Міждисциплінарну змістовну модель доводиться вибудову-
вати викладачеві самостійно, формуючи багатовимірність підходів до
вивчення дисципліни з точки зору професійної діяльності.

З метою вирішення цієї проблеми перспективним є викорис-
тання проєктного методу. Актуальність проєктної діяльності полягає в
тому, що вона, по-перше, ініціює прийняття нестандартних рішень; по-
друге, вона є практико-орієнтованою, завжди спрямована на конкретні
потреби; по-третє, розвиває соціальну активність і відповідальність сту-
дентів. Виконуючи різні проєкти, студент вчиться самостійно мірку-
вати, робити висновки, порівнювати, аналізувати, встановлювати законо-
мірності. Одним із ключових підходів до удосконалення змісту освіти
на інтеграційній основі є узгоджене використання наскрізних ідей, що
проходять через усі навчальні цикли. Тому на навчальних заняттях
увага звертається на розвиток цілісності студента через різнопланові
індивідуальні і групові проєкти (в тому числі наскрізні), що сприяє
формуванню ключових компетентностей особистості, зокрема, само-
стійності отримання знань, розвитку творчого мислення, різних видів
пам'яті, уяви, інтуїції, комунікативних і творчих здатностей.

Реалізуючи такий підхід, була розроблена і впроваджена педагогічна технологія зі створення студентом «Наскрізного індивідуального проекту» відповідно до індивідуального наскрізного об'єкта дослідження у процесі викладання декількох дисциплін. При цьому у процесі такого інтеграційного вивчення дисциплін на кожному освітньому етапі встановлюється відповідний предмет дослідження [5; 6].

Інтеграційна стратегія реалізується також у процесі виконання самостійних робіт. Науково правильно організована і систематично здійснювана самостійна робота є необхідною умовою успішного навчання, одним із визначальних факторів, що впливає на професійне становлення особистості. Ядром самостійної роботи є пізнавальні і проблемні індивідуальні завдання, які повинні стимулювати студента на роботу з великою кількістю інформації й інформаційних джерел. Наприклад, окремими складовими індивідуального завдання із формування матеріалів кримінального провадження є вироблення навичок із розробки його фабули, планування досудового розслідування, аналізу вимог до форми і змісту процесуальних документів. Для практичного заняття у вигляді ділової гри «Судове засідання» має місце підготовка матеріалів для освоєння і реалізації певної ролі в процесі гри тощо [4].

Висновок. Незалежно від мети та контексту визначення ключових компетентностей усвідомлення процесів навчання є найважливішим значенням навчання у формальній, неформальній та інформальній освіті, механізми взаємодії яких ще потребують системного наукового дослідження. Впроваджені педагогічні технології сприяють, в цілому, формуванню ключових компетентностей особистості, в тому числі розвитку у студентів здатності вчитися; становленню їх як суб'єкта навчальної і професійної діяльності; формуванню здатності і готовності до самовизначення, саморегуляції, самодетермінації і само-рефлексії в майбутньому, що сприятиме розвитку та сформуванню професійних компетентностей.

Література

1. EU Framework Program for updated key competencies. 2018, January 17. Retrieved from <http://dlse.multycourse.com.ua/ua/page/15/53>.
2. Дриль С. Аналіз міжнародних моніторингових досліджень і реформ у галузі освіти: світовий досвід та український контекст [Електронний ресурс] / С. Дриль, Л. Кухар // Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти. – 2018. – Вип. 8 (2). – С. 19–32. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/prptma_2018_8\(2\)_4](http://nbuv.gov.ua/UJRN/prptma_2018_8(2)_4).
3. Radovan Marko. Cognitive and Metacognitive Aspects of Key Competency “Learning to Learn”. 2019, t. 133, Nr. 1, p. 28–42 / 2019, Vol. 133, No. 1, pp. 28–42.

4. Постіл С. Д. Інтегративність системного підходу в освітньому процесі / С. Д. Постіл, Н. С. Козак // Фізико-математична освіта. Науковий журнал. Суми. СумиДПУ. 2017. – Вип. 1 (11). – С. 84–88.

5. Постіл С. Д. Проектна педагогічна технологія на основі міждисциплінарного інформаційного моделювання / С. Д. Постіл // Фізико-математична освіта. – 2017. – Вип. 4 (14). – С. 261–266.

6. Постіл С. Д. Розвиток інформаційної та математичної компетентностей у процесі міждисциплінарного інформаційного моделювання [Електронний ресурс] / С. Д. Постіл, О. А. Ярова // *Sciences of Europe (Praha, Czech Republic)*. – Vol 4, No 34 (2018). – P. 27–31. – Режим доступу: www.european-science.org.

МЕТОДИ ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКИХ УМІНЬ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

*Любчак Н. М. ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України
E-mail: natus08@i.ua*

Розвиток дослідницької компетентності здобувачів вищої освіти починається з процесу формування їх дослідницьких умінь, як складових цієї компетентності, і здійснюється шляхом організації групової та індивідуальної діяльності (див. табл. 1).

У процесі формування дослідницьких умінь здобувачів вищої освіти, через застосування таких методів, на нашу думку, слід звернути особливу увагу на формування одного з основних умінь – уміння обробляти інформацію. Механізми обробки – класифікація, порівняння, узагальнення, висування і перевірка гіпотез, більш складні – розпізнавання, інтерпретація, прийняття рішення.

Розпізнавання означає «визначати за певними ознаками, прикметами» [1]. Метою теорії розпізнавання є прогнозування поведінки об'єктів. В її основі лежить твердження: «Якщо один об'єкт «схожий» на відомий, то його властивості (певні характеристики) будуть схожі з властивостями (характеристиками)». В цьому механізмі відсутня вимога докази, замість цього використовується критерій схожості одного об'єкта на інший (прецедент). Наступний механізм обробки інформації – інтерпретація. У словнику іноземних слів цей термін трактується як «роз'яснення, тлумачення, розкриття змісту чого-небудь» [2, с. 257].

Найважливішим механізмом обробки інформації є прийняття рішення. Ухвалення рішення – здійснення вибору з альтернатив. Процес прийняття рішення характерний для навчальної діяльності на всіх її етапах (цілепокладання, вивчення нового матеріалу, закріплення, самостійної роботи).